

Helsedirektoratet
Postboks 220 Skøyen
0213 OSLO

Deres ref

Vår ref
20/4110-29

Dato
26. mars 2021

Tillegg til tildelingsbrev nr. 13 - konkretisering av oppdrag TB2021-12. Oppfølging av Meld. St. 24 (2019-2020) Lindrende behandling og omsorg.

Regjeringen la våren 2020 fram Meld. St. 24 (2019-2020) Lindrende behandling og omsorg. Vi skal alle dø en dag. Men alle andre dager skal vi leve. Meldingen ble vedtatt av Stortinget i november 2020. Helse- og omsorgsdepartementet viser til tildelingsbrev til Helsedirektoratet for 2021 der det framgår at Helsedirektoratet skal sikre en helhetlig oppfølging av stortingsmeldingen.

Oppfølgingen av stortingsmeldingen skal ses i sammenheng med oppfølgingen av øvrige satsinger innen den kommunale helse- og omsorgstjenesten, blant andre Meld. St. 15 (2017-2018) Leve hele livet, Kompetanseløft 2025, Demensplan 2025, Pårørendestrategien og Nasjonal ernæringsstrategi for eldre. Det er videre viktig å se arbeidet i sammenheng med oppfølgingen av Nasjonal helse- og sykehusplan, blant annet etableringen av helsefellesskap, og Meld. St. 26 (2014-2015) Fremtidens primærhelsetjeneste. Målet med å se satsingene i sammenheng er å bidra til å samordne de statlige initiativene overfor kommunene på helse- og omsorgsfeltet, og legge grunnlaget for en felles oppfølging av satsingene i både statlig og kommunal sektor.

Om stortingsmeldingen

Stortingsmeldingen er aktuell for hele helse- og omsorgstjenesten, både i kommunesektoren og i spesialisthelsetjenesten, samt for frivillige og ideelle aktører. Meldingen skal bidra til å styrke lindrende behandling og omsorg og synliggjøre døden som en del av livet – i familien, i helse- og omsorgstjenesten og i samfunnet. De som trenger lindrende behandling og omsorg og deres pårørende skal ivaretas på en helhetlig måte for å få best mulig livskvalitet og økt grad av valgfrihet ved livets slutt. Lindrende behandling og omsorg til barn og unge og deres familier løftes fram spesielt fordi denne gruppen trenger særskilt tilrettelegging og

ivaretagelse. For å bidra til at alle får en verdig avslutning på livet, i tråd med egne ønsker og behov, løfter meldingen fram en rekke tiltak for økt åpenhet om døden, en mer helhetlig tilnærming, styrket medvirkning og valgfrihet, ivaretagelse av pårørende og familien og økt kompetanse i tjenestene.

Målet med stortingsmeldingen er:

- å synliggjøre døden som en del av livet
- å bidra til at de som har behov for det, får tilgang til lindrende behandling og omsorg
- å legge til rette for best mulig livskvalitet og valgfrihet i lindrende behandling og omsorg, valgfrihet til å bestemme hvor man ønsker å dø, også om man ønsker å dø hjemme

Meldingen tar utgangspunkt i seks hovedutfordringer:

- Lite åpenhet om døden
- Lindrende behandling og omsorg integreres for lite og for sent i forløpet
- Ikke tilstrekkelig grad av medvirkning og valgfrihet
- Tilbudet til barn og unge er ikke godt nok tilrettelagt
- Manglende ivaretagelse av pårørende og behov for frivillig innsats
- Mangelfull kompetanse og kunnskap

Stortingsmeldingen løfter fram seks innsatsområder:

- Åpenhet om døden
- En helhetlig tilnærming
- Medvirkning og valgfrihet
- Barn og unge
- Familien, pårørende og frivillige
- Kompetanse og kunnskap

Oppdraget

Helse- og omsorgsdepartementet gir med dette Helsedirektoratet i oppdrag å sikre en helhetlig oppfølging av Meld. St. 24 (2019-2020) Lindrende behandling og omsorg, der tiltakene ses i sammenheng, også på tvers av den kommunale helse- og omsorgstjenesten og spesialisthelsetjenesten. Departementet ber Helsedirektoratet om å utarbeide en plan for gjennomføring, slik at alle tiltak blir fulgt opp innen utgangen av 2023. Prioritering av tiltak gjøres i samråd med Helse- og omsorgsdepartementet. Det legges til grunn at tiltak som er beskrevet i Prop. 1 S for 2021 med tilhørende tilskuddsmidler iverksettes uavhengig av den helhetlige gjennomføringsplanen. Planen for oppfølging forelegges departementet innen den 1.7.2021.

Samarbeid

Helsedirektoratet skal sikre en helhetlig oppfølging, i første rekke gjennom sitt samarbeid med statsforvalterne, helseforetakene, KS og kommunene. En viktig oppgave vil være å stimulere og veilede helseforetak og kommunene i deres planarbeid for å sikre at helse- og omsorgstjenestetilbud er tilpasset og tilrettelagt for å gi god lindrende behandling og omsorg til mennesker i livets siste fase og deres pårørende. Det skal videre legges opp til et

samarbeid med andre relevante aktører, herunder Direktoratet for e-helse, fag- og profesjonsforeninger, relevante kompetansemiljøer, bruker- og pårørendeorganisasjoner og frivillig sektor der det vurderes som hensiktsmessig.

Tiltakene

Stortingsmeldingen inneholder både nye og pågående tiltak. Til sammen består meldingen av 30 tiltak fordelt på alle innsatsområdene. I tillegg fattet Stortinget fire nye vedtak ved behandlingen av meldingen den 17.11.20. Helsedirektoratet kan svare ut tiltak i sammenheng der det er naturlig. Det gjelder for eksempel oppdrag nr. 1, 2 og 9.

Oppdrag gitt i TB 2020 og 2021 (justert i tråd med meldingstekst her):

1. Utvikle refleksjonsmateriale som skal stimulere til samtaler om døden. Materialet skal rette seg mot allmennheten, brukere/pasienter, pårørende og ansatte i helse- og omsorgstjenestene. Oppdraget ses blant annet i sammenheng med [e-læringsverktøyet](#) Åpenhet om døden utviklet av KS som en del av den nasjonale etikksatsingen.
2. Gjennomføre kommunikasjonstiltak som kan bidra til åpenhet om døden.
3. Vurdere hvordan kunnskap om døden kan innarbeides ved revisjon av aktuelle retningslinjer og veiledere.
4. Gjennomføre en faglig vurdering av metodikken [Livets siste dager](#) (utarbeidet av Helse Vest).
5. Vurdere om det er behov for å revidere foreliggende digitale opplæringspakke i lindrende behandling og omsorg ved livets slutt med fokus på opplæring av ansatte uten helse- og sosialfaglig utdanning.
6. Utrede hvordan samarbeidet mellom frivillige og helse- og omsorgstjenesten innen lindrende behandling og omsorg kan styrkes. Oppdraget kan ses blant annet i sammenheng med oppdrag nr. 12 og relevante tilskudd. Utredningen kan avvente til det foreligger resultater fra tilgrensende tiltak.
7. Utarbeide, spre og implementere forhåndssamtaler.
8. Helsedirektoratet er gitt oppdrag i tildelingsbrev 2021 om å starte arbeidet med å etablere en ny medisinsk spesialitet i palliasjon. Muligheten for å bygge på læringsmål/innhold fra ulike spesialiteter skal inngå i etableringen av den nye spesialiteten. Den nye spesialiteten skal ivareta faglige behov i spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten, jf. Meld. St. 24 (2019-202) Lindrende behandling og omsorg. Forskrift om spesialistutdanning og spesialistgodkjenning for leger og tannleger skal legges til grunn for arbeidet med etableringen.

Nye oppdrag for oppfølging i Helsedirektoratet:

9. Oppfordre kommunene og frivillige organisasjoner til å samarbeide om å ta i bruk etablerte arenaer for å tilby samtaler om døden, som eldre- og seniorsentre, frivilligsentraler, skoler, idrettslag mv. Kan ses i sammenheng med oppdrag 1 og 2.
10. Gjennomføre et treårig program for utvikling av modeller for hvordan man kan legge til rette for mer hjemmetid og hjemmedød for voksne personer i livet siste fase. Det er bevilget midler til tiltaket i Prop. 1 S (2020-2021) over kap. 761, post 67.
11. Utrede, i samarbeid med Direktoratet for e-helse, behov for forbedringer av funksjonaliteten for elektronisk livstestament i nasjonal kjernejournal og hvordan man kan bidra til gjøre ordningen kjent i befolkningen. Det skal også utredes hvordan man kan tilrettelegge for at flere eldre får mulighet til å lage elektronisk livstestament.

Oppfølging av Stortingets anmodningsvedtak fattet ved behandling av stortingsmeldingen

De fire anmodningsvedtakene fra Stortinget kan leses i sin helhet [her](#). Vedtak 91 omhandler en egen handlingsplan om lindrende behandling og omsorg. Stortinget har skissert fem ulike tema som planen bør omhandle, deriblant tiltak nr. 12 og 13 under. HOD tar sikte på en omtale av oppfølgingen av anmodningsvedtaket i Prop. 1 S for 2022. Det er bakgrunnen for at tiltak nr. 12 og 13 må prioriteres igangsatt i første halvdel av 2021.

12. Utrede tiltak som kan bidra til at ingen som mottar hjelp fra helsetjenesten – i den grad det er mulig – skal dø alene eller være alene i livets slutfase. Dette målet gjelder også i pandemier og tilsvarende kriser. Dette tiltaket må prioriteres igangsatt i første halvdel av 2021. Det vises til eget tildelingsbrev om disponering av overførte beløp fra 2020 til 2021 for særskilte midler til dette tiltaket.
13. Utrede tiltak som kan bidra til å styrke kompetansen til å ivareta menneskers åndelige og eksistensielle behov, slik at pasienter og pårørende sikres helhetlig behandling og omsorg. Dette tiltaket må prioriteres igangsatt i første halvdel av 2021. Det vises til eget tildelingsbrev om disponering av overførte beløp fra 2020 til 2021 for særskilte midler til dette tiltaket.
14. Følge opp aktører som mottar tilskudd til lindrende enheter over kap. 761,73, herunder oppfølging av Stortingets anmodningsvedtak nr. 153 (2020-2021) gitt den 3. desember 2020: *Stortinget ber regjeringen øremerke 30 millioner kroner til Hospice Malvik og 30 millioner kroner til barnehospice i Kristiansand også hele pilotperioden.*

Oppdrag som allerede er besvart av Helsedirektoratet:

15. Evaluere Avansert hjemmesykehus for barn. Oppdrag ble gitt i tildelingsbrevet til Helsedirektoratet for 2020 og ble besvart i september 2020 med rapporten "Evaluering og vurdering av avansert hjemmesykehus for barn" (IS-2948).
16. Bidra til bedre pasient- og pårørendeopplæring gjennom en revidering av lærings- og mestringstjenestene. Oppdrag om å utarbeide en forprosjektrapport ble gitt i brev av 28.06.2019 Tillegg nr. 4 til tildelingsbrevet til Helsedirektoratet. En samlet forprosjektrapport fra Helse Sør Øst RHF og Helsedirektoratet ble levert HOD i januar 2021.
17. Nasjonal faglig [retningslinje](#) for palliasjon til barn og unge, alle diagnoser (2017). Palliasjon i kreftomsorgen. Det finnes et eget handlingsprogram for dette.

Oppdrag som følges opp av andre aktører enn Helsedirektoratet:

Tiltak	Aktør og status	Framdrift
Utrede hvordan livstestament kan bli juridisk bindende.	Tiltaket følges opp av HOD.	
Oppdrag til de regionale helseforetakene om å etablere regionale barnepalliative team i spesialisthelsetjenesten.	Oppdraget ble gitt til RHFene i oppdragsdokumentet for 2020.	Teamene er under etablering.

Oppdrag til de regionale helseforetakene om å etablere et mer tilrettelagt tilbud i spesialisthelsetjenesten for de aller sykeste barna og deres familier.	Oppdraget ble gitt til RHFene i oppdragsdokumentet for 2021.	
Bidra til en kunnskapsoppsummering om tilbudet innen lindrende behandling og omsorg i sykehjem og eget hjem.	Dette tiltaket er igangsatt i 2020 og følges opp av Folkehelseinstituttet. Prosjektbeskrivelse ligger her.	Frist for ferdigstilling er innen utgangen av 2021.
Sette i gang et lovarbeid for å utvide selvbestemmelsesretten for alvorlig syke pasienter og justere helsepersonells plikt til å yte øyeblikkelig hjelp.	Tiltaket følges opp av HOD.	
Videreføre arbeidet med å utvikle og ta i bruk samvalgsverktøy til bruk i spesialisthelsetjenesten.	Oppdraget ble gitt til RHFene i tilleggskildedokumentet til oppdragsdokumentet i 2017	Løpende

Relevante tilskuddsordninger

Det er flere tilskuddsordninger innen lindrende behandling og omsorg. Disse ordningene må ses i sammenheng med den helhetlige oppfølgingen av stortingsmeldingen.

Kap/post	Tittel på ordningen	Midler i 2021	Merknader
Kap. 761, 21	Lindrende behandling og omsorg ved livets slutt - 3 mill. til forhåndssamtaler (SME) - 2,5 mill. til videreutdanning i barnepalliasjon ved OsloMet - 2,5 mill. til Foreningen for barnepalliasjon	8 mill.	Øremerkinger i Prop. 1 S (2020-2021)
Kap. 761, 21	Kunnskap og informasjon om lindrende behandling og omsorg ved livets slutt for barn og unge	2 mill.	Søkbart tilskudd for frivillige/ideelle
Kap. 761, 21	Ønsketransporten	4 mill.	Øremerket i Prop. 1 S (2020-2021)
Kap. 761, 21	Verdighetscenteret	22 mill.	Øremerket i Prop. 1 S (2020-2021)
Kap. 761, 21	Senter for medisinsk etikk ved UiO (SME)	3,2 mill.	Øremerket i Prop. 1 S (2020-2021)
Kap. 761, 67	Kompetansehevende tiltak for lindrende behandling og omsorg ved livets slutt	14,7 mill.	Søkbart tilskudd, og øremerking.

	- Inkl. 3 mill. til et treårig modellutviklingsprogram for hjemmetid og hjemmedød		
Kap. 761, 73	Tilskudd til lindrende enheter - Hospice Malvik 30 mill. - Hospice Kristiansand 30 mill. - Søkbart 17,3 mill.	77,3 mill.	Anmodningsvedtak. Øremerkinger og søkbart tilskudd fra 2021.
Kap. 769, 70	Satsing på etisk kompetanseheving - Inkl. arbeid med åpenhet om døden	2,6 mill.	Tildeles KS. Samarbeid med SME på UiO.

Rapportering

Helsedirektoratet skal, som en del av sitt ordinære budsjettarbeid, komme med årlige innspill til rapportering på prosess og resultater, samt forslag til arbeidet med gjennomføring av planen.

Med hilsen

Anne-Cathrine Haug Jørgensen
ekspedisjonssjef

Anneline Svensen
rådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi
Riksrevisjonen